

Нуридullaев Аслиддин Ахрорович,

Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси
Харбий-техник институти доценти
юримдик фанлар номзоди

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2019-7-11>

ЭКОЛОГИК ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХАЛҚАРО ТАЖРИБАНИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Аннотация: Мақолада экология соҳасидаги жиноятлар учун жавобгарликка оид халқаро ҳужжатлар, хусусан, Европа Иттифоқи ҳужжатлари таҳлил этилиб, уларни миллий қонунчиликка татбиқ этиш, шу жумладан, юридик шахслар жинойи жавобгарлигини амалга ошириш истиқболлари юзасидан таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: экологик жиноятлар, жинойи жавобгарлик, халқаро ҳужжатлар, директива, миллий қонунчилик, юридик шахслар, имплементация.

Нуридullaев Аслиддин Ахрорович,

Доцент Военно-техническом институте
Национальной гвардии Республики Узбекистан
кандидат юридических наук

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ВОЗМОЖНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА

Аннотация: В статье анализировано международные акты в сфере ответственности за экологических преступлений, а также разработаны предложение и рекомендации по их внедрению в национальную законодательству, в частности, по перспективам реализации уголовной ответственности юридических лиц.

Ключевые слова: экологические преступления, уголовная ответственность, международные акты, директивы, национальное законодательство, юридические лица, имплементация.

Nuridullaev Asliddin Akhrorovich,

Associate professor at the Military-Technical Institute
of National Guard of the Republic of Uzbekistan
PhD in Law

IMPROVEMENT OF LIABILITY FOR ENVIRONMENTAL CRIME: THE POSSIBILITY OF IMPLEMENTING INTERNATIONAL EXPERIENCE

Annotation: In the article international acts in sphere of responsibility for ecological crimes are analyzed, and also developed offers and recommendations on their implementation in national legislation, in particular, on prospects of realisation of criminal responsibility of juridical persons.

Keywords: ecological crimes, criminal responsibility, international acts, directives, national legislation, juridical persons, implementation.

For citation: Nuridullaev Asliddin Akhrorovich. IMPROVEMENT OF LIABILITY FOR ENVIRONMENTAL CRIME: THE POSSIBILITY OF IMPLEMENTING INTERNATIONAL EXPERIENCE. Journal of Law Research. 2019, 7 vol., issue 1, pp. 96-102

Сўнги йилларда ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасининг тобора Сортиб бораётганлиги ўз навбатида барқарор ривожланишнинг муқаррар шартларидан бири сифатида атроф муҳитни муҳофаза қилиш заруриятини келтириб чиқармоқда. Шу маънода атроф муҳитни турли ҳуқуққа хилоф таъсирлардан муҳофаза қилиш - жиноят, маъмурий, экология ва бошқа ҳуқуқ соҳаларининг устувор вазифаларидан бирига айланиб улгурди. Экологик ҳуқуқбузарликлар миқдорининг ортиши, атроф муҳит сиатининг пасайиши атроф муҳитни муҳофаза қилиш ҳуқуқий нормаларининг даражасини ошириш, ушбу муаммони ҳал қилиш бўйича умумий саъй-ҳаракатларни бирлаштиришни тақозо этади. Бир қатор сабабларга кўра экологик муаммолар ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш масаласи ушбу соҳадаги ҳуқуқнинг ривожланишида ўзига хос локомотив вазифасини бажарётган Европа Иттифоқи давлатлари учун алоҳида аҳамият касб этади. Европа давлатлари томонидан ушбу соҳада муайян стандартлар ишлаб чиқилган ва татбиқ этилмоқда. Гарчанд, уларнинг аксарияти тавсиявий хусусиятга эга бўлсада, улар тобора императив тус касб этиб бормоқда.

Бунда Европа атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги стандартларни қабул қилиш куйидаги афзал жиҳатларга эга: экологик ҳуқуқбузарликларга қарши курашдаги кучларни бирлаштириш ва унификациялашга хизмат қилади; ривожланган давлатлар томонидан тўпланган тажрибадан фойдаланилади, давлатларнинг ўзаро интеграцияси юз беради[1, 2, 3].

Фикримизча, Ўзбекистон Республикаси парламенти томонидан ушбу соҳадаги стандартлар қабул қилиниши ва амалиётга татбиқ этилиши мумкин бўлиб, бундай интеграция ҳолати ва имкониятларини батафсилроқ кўриб чиқсак мақсадга мувофиқ бўлади.

Европа ҳудудидаги давлатлар зиммасига атроф муҳитга зарарли ва ҳуқуққа хилоф таъсир кўрсатишни чеклаш бўйича қатъий чоралари қабул қилиш мажбуриятини юкловчи асосий ҳужжатлардан бири бу - Европа парламенти ва Кенгашининг 2008 йил 19 ноябрдаги "Атроф муҳитни жиноят-ҳуқуқий муҳофаза қилиш тўғрисида"ги 2008/99/ЕИ Директиваси ҳисобланади. Ушбу ҳужжат илгари амалда бўлган ҳужжатларга нисбатан табиатни жиноят-ҳуқуқий муҳофаза қилиш соҳасидаги миллий қонунчилик нормаларини қатъийлаштириши ва барча ЕИ аъзо-давлатлари учун мажбурий мақомга эгалиги билан тавсифланади. Айнан ушбу ҳужжат мазкур давлатлар жиноят-экологик сиёсатини белгиловчи асосий ҳужжат ҳисобланиши боис, уни атрофлича кўриб чиқамиз.

Директиванинг Преамбуласи унинг ҳаракат доираси билан боғлиқ муҳим жиҳатларни белгилайди. Унда айтилишича, "атроф муҳит соҳасидаги Иттифоқ сиёсати юқори даражадаги ҳимояга қаратилган бўлиши лозим", бу ЕИ барча асосий стратегик ҳужжатларига мувофиқ келади. Ушбу стандарт Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида ҳам тан олинган. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, бир қатор қонун ҳужжатлари, Ўзбекистон Республикаси

Преизидентининг чиқишлари ва маърузаларида инсонлар ҳаёти асоси ва манбаи сифатида атроф муҳитни муҳофаза қилиш зарурияти эътироф этилган. Бундан ташқари атроф муҳитни муҳофаза қилиш – глобаллашув ва табиат учун хавфли технологияларнинг кенг тарқалиши шароитида мутлақо зарур бўлган Ўзбекистон Республикасининг халқаро мажбурияти ҳамдир. "Иттифоқ экологик жиноятлар ўсиши ва уларнинг оқибатларидан, ушбу жиноятларнинг тобора улар содир этилган давлат чегараларидан тарқалаётганлигидан ташвишда. Ушбу жиноятлар атроф муҳитга зарар етказмоқда ва уларга нисбатан қаттиқ жавоб муносабатини билдиришни тақозо этади". Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексида табиий муҳитни жинорий тажовузлардан қўриқлаш унинг асосий вазифаларидан бири сифатида эътироф этилган (ЖК 2-моддаси биринчи қисми). Шунингдек, жиноятларнинг олдини олиш ҳам Жиноят кодекси вазифаларидан ҳисобланади ("уларга нисбатан қаттиқ жавоб муносабатини билдириш" доирасида).

Директива мавжуд жазо тизими атроф муҳитни муносиб ҳимоя қилишни таъминламайди, маъмурий чоралар самарасиз, жазо айбдор шахсларни юқори даражада жамоатчилик томонидан танбеҳ берилишида ифодаланаш лозимлигини эътироф этади. Ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикасида ҳам ушбу муаммо анча кескин тус олган. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси амалга киритилган вақтдан бошлаб, экологик жиноятлар учун жавобгарликка тортиш амалиёти яхши ривожланмаган, бу борада жазо чоралари етарлича самара бермаяпти, кенг латентлик ҳолати кузатилади, айниқса етказилган зарарни қоплаш масаласида муаммолар кўп учрайди. Директива жазонинг янги турини жорий этишни таклиф қилади. Шунингдек, экологик жиноятлар учун ягона жазо тизимининг мавжудлиги уларни тергов қилишнинг сифатли услуби шаклланишига имкон беради.

Директива экологик хавфли ишлаб чиқариш устидан юқори назорат тизими юритилиши мажбуриятини мустақамлаб, профилактикани чуқурлаштириш асосларини, шунингдек, хавф остига қолдирганлик учун жавобгарликни белгилаб беради. Унда айтилишича, қасддан қилинган ҳаракатлар, шунингдек, жиддий салбий оқибатларга сабаб бўлган ҳаракатлар жиноят сифатида тан олинishi лозим. Ушбу жиҳатлар миллий жиноят ҳуқуқи учун ҳам долзарб саналади.

Хусусан, Директиванинг 3-моддасига мувофиқ, қуйидаги қилмишлар жиноят сифатида тан олинishi шарт:

(а) катта миқдордаги моддаларни ёки ионлаштирувчи радиацияни ҳаво, тупроқ ёки сувга чиқариш, эмиссия қилиш ёки киритиш натижасида ўлим ёки ўлим хавфи келиб чиқиши ёхуд ҳар қандай шахсга жиддий зарар етиши, ёинки ҳаво, тупроқ, сув сифатида ёки ҳайвонот ёки ўсимлик дунёсини сақлаб қолишга жиддий зарар етиши. ЎЗР ЖК 14-боби шу каби ўхшаш жиноятлар учун жавобгарлик кўзда тутаети (ушбу моддалар атроф муҳитни ифлосланттирганлик учун жавобгарликни кўзда тутаети, бироқ айнан атроф муҳитни радиоактив ифлосланттирганлик учун жавобгарликни белгилувчи норма мавжуд эмас; ЎЗР ЖК 252-254-моддаларида кўзда тутилган жиноятлар бошқа бевосита асосий объектларни муҳофаза қилишга қаратилган бўлиб, радиоактив ифлосланишдан ҳимояланганлик ҳолати фақатгина кўшимча объект сифатида намётн бўлади);

(б) чиқиндиларни тўплаш, ташиш, қайта ишлаш ва утилизация қилиш, шунингдек, ушбу фаолият қилиш ва чиқиндиларни утилизация қилиш жойларини қайта тиклаш устидан назорат қилиш фаолияти, шу жумладан, дилер ёки

брокерларнинг (чиқиндиларни бошқариш бўйича) фаолияти натижасида ўлим ёки ўлим хавфи келиб чиқиши ёхуд ҳар қандай шахсга жиддий зарар етиши, ёнги ҳаво, тупроқ, сув сифатига ёки ҳайвонот ёки ўсимлик дунёсини сақлаб қолишга жиддий зарар етиши (Ўзбекистон Жиноят қонунида чиқиндилар билан тегишли ва лозим даражада муомала қилмаганлик учун жавобгарлик кўзда тутилмаган);

(с) чиқиндиларни ташиш, башарти ушбу фаолият Европа Иттифоқи парламенти ва Кенгашининг 2006 йил 14 июндаги №1013/2006-сонли "Чиқиндиларни ташиш тўғрисида"ги Регламентининг 2(35)-моддаси таъсирига тушса ва кўп бўлмаган миқдорда бир ёки ўзаро яққол боғлиқ бўлган бир неча маргалик ташиш асосида амалга оширилса (Ўзбекистон Жиноят қонунида чиқиндилар билан муомала қилишга оид жавобгарлик кўзда тутилмаган)

(д) хавфли фаолият турларини амалга оширувчи заводни ишга тушириш ёки заводнинг фаолиятида унинг ҳудудидан ташқарида ўлим ёки ўлим хавфи келиб чиқиши ёхуд ҳар қандай шахсга жиддий зарар етиши, ёнги ҳаво, тупроқ, сув сифатига ёки ҳайвонот ёки ўсимлик дунёсини сақлаб қолишга жиддий зарар етишига сабаб бўлиши мумкин бўлган моддалардан фойдаланиш ёки сақлаши (ушбу жиноят таркиби қисман ЎзР ЖК 193-моддаси билан қамраб олинади);

(е) парчаланувчи материаллар ёки бошқа хавфли радиоактив моддаларни ишлаб чиқариш, қайта ишлаш, сақлаш, фойдаланиш, ташиш, экспорт ва импорт қилиш натижасида ўлим ёхуд ҳар қандай шахсга жиддий зарар етса, ёнги ҳаво, тупроқ, сув сифатига ёки ҳайвонот ёки ўсимлик дунёсини сақлаб қолишга жиддий зарар етса ёхуд шундай хавфни келтириб чиқарса (ушбу жиноят таркиблари ЖК 193, 253, 254-моддаларида кўзда тутилган муқобил ҳаракатлардан бири орқали содир этилади);

(ф) ёввойи флора ва фаунанинг муҳофаза этиладиган турларини ўлдириш, яшаш муҳитини бузиш, сақлаш ёки тутиш, ушбу фаолият мазкур турларга нисбатан аҳамиятсиз миқдорда содир этилган ёки объектларнинг муҳофаза қилиниш мақомига жиддий таъсир кўрсатмайдиган ҳоллар бундан мустасно (Ўзбекистон жиноят қонуни фауна ва флоранинг муҳофаза қилинадиган турларига нисбатан жиноятнинг "ўлдириш" таркибини умуман кўзда тутмайди, фақатгина ЎзР ЖК 198, 202-моддаларида "шикаст етказиш", "нобуд қилиш", "кесиш", "пайҳон қилиш", "ушлаш", "йигиш", "тайёрлаш" каби ҳаракатлар учун жавобгарлик кўзда тутилган);

(г) ёввойи флора ва фаунанинг муҳофаза этиладиган турлари ёки уларнинг қисмлари ёхуд улардан тайёрланган маҳсулотлар билан савдо қилиш, ушбу фаолият мазкур турларга нисбатан аҳамиятсиз миқдорда содир этилган ёки объектларнинг муҳофаза қилиниш мақомига жиддий таъсир кўрсатмайдиган ҳоллар бундан мустасно (ЎзР ЖКда мазкур қилмишлар учун жавобгарлик белгиланмаган);

(ҳ) ёввойи флора ва фаунанинг муҳофаза этиладиган турлари яшаш жойларига жиддий зарар етказувчи ҳар қандай фаолият турлари (ЎзР ЖКда мазкур жиноят таркиблари 202, 204-моддаларида мустаҳкамланган);

(и) озонни бузувчи моддаларни ишлаб чиқариш, импорт, экспорт қилиш, улар билан савдо қилиш ва фойдаланиш (ЎзР ЖКда мазкур таркиб учун алоҳида жавобгарлик белгиланмаган).

ЎзР ЖКда Директивада кўзда тутилган жиноят таркибларининг белгиланганлиги тўғрисидаги масалани таҳлил қилиб, таъкидлаш лозимки, миллий қонунчилик

барча жиноят таркибларини қамраб олмайди, уларнинг бир қисми "Экологик жиноятлар" тўғрисидаги 14-бобдан ташқарида қолган, экологик жиноятларни таснифлаш асосан предмет бўйича амалга оширилгани ҳолда, объектнинг томон эътибордан четда қолган, нормаларнинг асоссиз рақобати юзага келишига сабаб бўлган. Ўзбекистон жиноят қонунчилигининг жиддий камчилиги сифатида унда атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги жиноят таркибларида жиноят-ҳуқуқий муҳофаза объектларига нисбатан "хавф остида қолдириш" таркиби амалда кўзда тутилмаганлигини кўрсатишимиз мумкин. Бундан ташқари, ЎзР ЖК 14-бобда кўзда тутилган аксарият жиноят таркиблари моддий таркибли сифатида шакллантирилган бўлиб, қилмишни тугалланган жиноят сифатида квалификация қилиш учун ижтимоий хавфли оқибатлар келиб чиққан бўлиши талаб қилинади. Бунда қоида тариқасида Жиноят кодекси экологик жиноятларга оид моддаларнинг иккинчи ва кейинги қисмлари икки гуруҳ оқибатларни (ЖК 196-моддаси "Атроф табиий муҳитни ифлослантириш" иккинчи қисми одам ўлимига сабаб бўлишини кўзда тутди, бунинг учун ушбу оқибат ерларни ифлослантириш ёки бузиш, сув ёки атмосфера ҳавосини ифлослантириш натижасида келиб чиқиши лозим) кўзда тутди. Икки оқибатнинг бўлиши ўз навбатида биринчи оқибат ва иккинчи оқибатлар ҳамда қилмиш ўртасидаги сабабий боғланиш бўлишини кўзда тутди. Ҳозирги кунда фаннинг ривожланиш даражаси ҳаминша ҳам амалда ифлосланиш ва инсон касалланиши ўртасидаги тўғридан-тўғри бевосита сабабий боғланишни аниқлаш имконини бермайди.

Фикримизча, миллий жиноят қонунчилигини экологизациялаш ҳамда Директива 3-моддасида белгиланган стандартларга мувофиқлаштириш атроф муҳитни муҳофаза қилиш самарадорлигини сезиларли даражада оширган бўларди. Шу маънода ЎзР ЖКга қуйидаги мазмундаги концептуал ўзгартиш ва қўшимчаларнинг киритилиши мақсадга мувофиқ:

1. ЎзР ЖК 14-бобга ядровий, радиоактив, ионлаштирувчи материаллар, предметлар ва қурилмаларнинг экологик хавфли муомаласи учун жавобгарликни белгиловчи моддаларни киритиш ва унда таркибларни содир этиш усулига қараб фарқлаган ҳолда, жавобгарликни ижтимоий хавфлилик даражасига қараб дифференциация қилиш лозим. Бунда ушбу нормаларни айнан "Экология соҳасидаги жиноятлар" бўлимига жойлаштириб, бошқа бобларда мавжуд бўлган нормаларни бекор қилиш мақсадга мувофиқ.

2. ЎзР ЖКда хавфли чиқиндиларни ташиш, жўнатиш учун жавобгарликни белгиловчи жиноят таркибини белгилаш лозим (бунда ушбу тоифа чиқиндиларни ташиш, жўнатиш тартибини белгиловчи бланкет қонунчиликнинг сифатини яхшилаш бўйича тегишли ишларни амалга ошириш талаб қилинади).

3. ЎзР ЖКда балиқ ва ёввойи ҳайвонларни ноқонуний овлаш билан боғлиқ жиноят таркибини белгилаб қўйиш, бунда Директиванинг ёввойи флора ва фауна объектларини ўлдириш билан боғлиқ қоидаларини татбиқ этиш мақсадга мувофиқ.

4. Предмети атроф муҳит объекти бўлган ноқонуний битимларни тузганлик учун жиноий жавобгарлик белгилаш. Бу ўз навбатида экологик жиноятларни тергов қилиш сифатига таъсир кўрсатади, экологик жиноятларни аниқлаш ва олдини олиш даражаси ошади ва пировардида жиноят-ҳуқуқий муҳофаза даражаси ортади.

5. Озон қатламини бузувчи ижтимоий хавфли қилмишлар учун жиноий жавобгарликни алоҳида моддада белгилаш мақсадга мувофиқ.

6. Экологик жиноятлар таркибини хавф остида қолдириш принципи асосида

қайтадан шаклантириб чиқиш лозим. Бу жиноят-ҳуқуқий муҳофаза объектини ва жиноят объектини бўлишда асосли ва амалга оширилиши мумкин бўлади. Муҳим ижтимоий муносабатлар хавфсизлиги муҳофаза остига олиниши ва улар бузилганга қадар бўлган ҳолати муҳофазаланиши лозим. Шунда жиноят қонуни нормалари жиноят содир этилгунга қадар ҳам тўлақонли амал қилади ва қилмиш натижасида оқибат келиб чиқмай туриб ҳам, хавф остида қолдирганлик учун жинойий жавобгарлик келиб чиқишига сабаб бўлади.

Директиванинг 4-моддаси қасддан иштирокчиликда содир этиладиган жиноятлар учун жазо миқдорини ошириш заруриятини кўзда тутади. ЎзР ЖК экологик жиноятлар таркиблари мажмуида фақатгина битта моддада (ЖК 202-моддаси иккинчи қисми "в" банди ва учинчи қисми "д" банди) иштирокчилик жиноятни оғирлаштирувчи квалификациявий ҳолат сифатида эътироф этилган. Амалиётда экологик жиноятларнинг кўп ҳолларда айнан иштирокчиликда содир этилишини ҳисобга олиб, экологик жиноятларнинг бошқа таркиблари учун ҳам оғирлаштирувчи ҳолат сифатида иштирокчиликни кўзда тутиш мақсадга мувофиқ.

Жавобгарлик масаласи жиноят ҳуқуқининг энг муҳим масалаларидан бири ҳисобланади. Самарали, мутаносиб ва жиноят содир этишдан тийиб турувчи жинойий жавобгарлик чоралари бўлишининг зарур эканлиги Директиванинг 5-моддасида белгиланган стандартлардан биридир. ЎзР ЖК 14-бобидаги моддалар муайян даражада хилма-хил ва самарали санкциялар билан мустақамлангандек туюлади. Улар орасида айниқса, муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ва жарима каби жазо чораларининг белгиланиши асослидир. Бироқ, ушбу жазо турларини қўллаш амалиётини таҳлил қилиш экологик жиноятлар учун асосан шартли жазо қўлланилаётганлиги ҳамда бу хусусий ва умумий олдини олиш чораларини самарали амалга ошириш имконини бермайди.

ЎзР ЖК жазо тизимида жиноят содир этган шахс томонидан етказилган зарарни тиклаш тартиби кўзда тутилмаган. Ушбу чора фақатгина фуқаролик-ҳуқуқий тартибда амалга оширилиши мумкин. Етказилган зарарни тиклаш бўйича бошқача чора-тадбирлар ЎзР ЖКда кўзда тутилмаган. Директива давлатлар зиммасига юридик шахсларнинг экологик жиноятлар учун жавобгарлигини киритиш мажбуриятини юклайди. Умуман ҳуқуқ назариясида бугунги кунда юридик шахсларнинг жинойий жавобгарлиги масаласида анча кенг мунозаралар бўлмоқда. Гарчанд, романо-герман ҳуқуқ тизимининг ушбу янгиликка муносабати ижобий бўлмасида, бу борадаги мунозаралар тобора жонланиб, унинг тарафдорларининг далиллари кўпайиб бораётганлигини таъкидлаш лозим.

Бугунги кунда юридик шахслар жинойий жавобгарлигини амалга оширишнинг бир неча усуллари бор. Ушбу концепциялар бугунги кунда жиноят ва экология ҳуқуқида кенг муҳокама қилинмоқда. Мазкур концепциялардан бирига мувофиқ, юридик шахсларга субъектив томон, хусусан айб тўғрисидаги қондалар қўлланилиши мумкин. Юридик шахс руҳий фаолиятни амалга оширишга қодир мустақил субъект сифатида тан олинади. Сўнги пайтларда юридик шахсларда ўзига хос инсон "альтер эго"си ривожлантирилиши тўғрисидаги концепция янада кенг тарқалмоқда. Ушбу концепция АҚШ, Буюк Британия ва бир қатор англо-саксон давлатлари қонунчилигида ўз аксини топган.

Иккинчи концепция юридик шахсда тўлақонли субъектив томон бўлишини эътироф этмайди, юридик шахсни бевосита жиноят субъекти деб ҳисобламайди.

Ушбу концепция тарафдорлари юридик шахсни у жиноят содир этиш усули бўлган ёхуд жиноят юридик шахс манфаатларини кўзлаб ёки унинг номидан содир этилган ҳоллардагина жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин деб таъкидлайдилар. Бу ҳолатда жиноий жавобгарлик чоралари бевосита бажарувчига (ва бошқа иштирокчиларга) ҳамда бевосита юридик шахсга нисбатан қўлланиладиган жиноят-ҳуқуқий таъсир чораларига ажратилади. Мазкур концепция гоёси Франция ҳамда бошқа Европа ва Африка давлатларида самарали қўлланилиб келмоқда.

Учинчи концепцияга биноан, юридик шахс унинг иштирокчилари томонидан жиноят содир этилганда фақатгина маъмурий жавобгарликка тортилиши мумкин. Ҳозирги кунда ушбу концепция Россия Федерациясида қўлланилмоқда[4].

Мавжуд юридик шахслар жавобгарлиги чораларининг барча ўзига хос хусусиятларини, ушбу институт ривожлантириш истиқболларини ҳисобга олиб, дастлабки икки концепция нисбатан самаралироқ бўлади, деган хулосага келишимиз мумкин. Бунда биринчиси афзалроқ деб ҳисоблаймиз, чунки айнан у атроф муҳитни муҳофаза қилишни амалга ошириш учун кўпроқ имконият яратиб беради. Мазкур йўналишда жиноий жавобгарликни амалга ошириш учун жиддий тўсиқлар кўзга ташланмайди. Директивада жиноий жавобгарликка тортиш экологик жиноятларнинг бевосита бажарувчиларининг жавобгарлигини истисно этмаслиги кўзда тутилган. Шу билан бирга унда юридик шахслар учун аниқ жазолар кўрсатилмаган бўлиб, фақатгина бундай жазолар бўлиши лозимлиги эътироф этилиши билан чекланилган. Директива қоидалари ўз аксини топган стандартлар таҳлили улар атроф муҳитни жиноят-ҳуқуқий муҳофаза қилиш сифатини сезиларли даражада ошириши, жиноят ҳуқуқи мақсад ва вазифаларига мос келиши, анъанавий жазо тизимидан самаралироқ эканлиги билан тавсифланади. Ушбу стандартлар универсал бўлиб, миллий қонунчиликка жиддий ўзгаришларсиз киртилиши мумкин ҳисобланади.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Дубовик О.Л. Формирование уголовно-экологического законодательства Европейского союза: цели, тенденции, перспективы и реализация // Международное уголовное право и международная юстиция. - Москва, 2009. - №4. - С. 13-16 (Dubovik O.L. Formation of the criminal environmental legislation of the European Union: goals, trends, prospects and implementation // International criminal law and international justice. - Moscow, 2009. - №4. - pp. 13-16).

2. Дубовик О.Л. Колификация экологического законодательства в ФРГ // Экологическое право. - Москва, 2010. - №6. - С. 40-43 (Dubovik O.L. Codification of environmental legislation in Germany / / Environmental Law. - Moscow, 2010. - №6. - p. 40-43).

3. Брославский Л.И. Уголовная ответственность за экологические преступления в области охраны вод в США // Журнал российского права. - Москва, 2008. - №3 (Broslavsky L.I. Criminal liability for environmental crimes in the field of water protection in the United States // Journal of Russian law. - Moscow, 2008. - №3).

4. Забавко Р. Новые стандарты уголовно-правовой охраны окружающей среды (на основе Директивы Европейского Парламента и Совета 2008/99/ЕС от 19 ноября 2008) // Право и жизнь. - Москва, 2011. - №160 (10) (Zabavko R. New standards of criminal law environmental protection (based on the Directive of the European Parliament and the Council 2008/99 / EC of November 19, 2008) // Law and Life. - Moscow, 2011. - №160 (10) <http://www.law-n-life.ru/arch/n158.aspx>